

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի կես տարվան 6 ռուբլի

Առանձին համարները 7 կոպեկով

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ

Մեր հասցեն. Тифлиς. Редакция «Мшакъ».

կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՏԵԼԵՓՈՆ № 253.

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ

(բացի կիրակի և տոն օրերէն)

Յայտարարությունները ընդունվում է առանձին լեզուով

Յայտարարությունների համար վճարում են

խորանշիւր բառին 2 կոպեկ

ՏԵԼԵՓՈՆ № 253.

ՀԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄԷ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՂԱՌԱԿԱՆ ԼՐԱԿՈՒ
ԲԱՌԱՆՈՐԴԱԳՈՐԹԻՒՆԸ

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը՝ թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 ռուբլի, տասն և մէկ և տասն ամսականը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսականը՝ 8 ռ., եօթ ամսականը՝ 7 ռ., վեց ամսականը՝ 6 ռ., հինգ ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ., ամսականը՝ 1 ռուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿ»-ը կարելի է ԽՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԿՈՒ ԲԱՌԱՆՈՐԴԱԳՈՐԹԻՒՆԸ: Օտարաբարագրութիւնը պէտք է դրան հետեւալ հասցեով՝ Тифлиς. Редакция «МШАКЪ»: իսկ արտասահմանից Tiflis. Rédaction «MSCHAK»:

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Տեղ չը կայ».— ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ժամանակաւոր միջոց. Գաղափարային թուրք զորքում և տանը. Նամակ Գիւրջանից. Նամակ Ալեքսանդրապոլից. Նամակ Բազումից. Նամակ Երևանից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. — ԱՍՏՈՒՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Գաղափարային անարկիստների դէմ. Նամակ Արգիշիւից. Նամակ Պարսկաստանից: Արաքսի լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՆՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. XII միջազգային բժշկական կոնգրէսը:

«ՏԵՂ ՉԸ ԿԱՅ»

«Ներքին տեղեկությունները մասնակցություններ թիւը 500 է, իսկ տեղ միայն 150 հոգու համար կայ».— ահա ուղարկութեան արժանի լուր, որ տարածված էր «Մշակի» անցնալ համարում: Հարկաւոր չէ լինել ոչ միայն ուսումնասիրող և ոչ էլ կրթութեան երջուեալ կողմակից՝ խոստովանելու համար, որ հարկաւոր երեխաներին յետ մղելը, տեղ չը լինելու պատճառաբանութեամբ՝ բարոյական յանցանք է, որ վերջնում է իր վրա մեր 80-ամեայ դպրոցի վարչութիւնը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

XII ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԿՈՆԳՐԵՍՍ

II

Այժմ, երբ այս աղմկալից բազմաթիւ ժողովի պարագլուխները վերջացած են, երբ մենք էլ, ժողովի անդամներ, ընդհանուր պարագլուխներէն յետոյ, վերջացրել ենք մեր մասնաւոր հետազոտութիւնները և այցելութիւնները զանազան բժշկական հիմնարկութիւններին թէ Մոսկվայում և թէ Պետերբուրգում՝ կարող ենք այս բառն ու բազմաթիւ տարբերութիւններէն լի տեղ չը լինելու պատճառաբանութեամբ՝ բարոյական յանցանք է, որ վերջնում է իր վրա մեր 80-ամեայ դպրոցի վարչութիւնը:

Ժողովի պարագլուխները բաժանվում էին ըստ բժշկական գիտութիւնների: Այս բաժանմաններէն (section) իւրաքանչիւրը իր նիստերն ունէր առաւօտից մինչև ճաշ, ժամը 5-ը, մի երկու ժամուկ ընդհատուով՝ նախաճաշիկի համար: Բժիշկները վաղօրոք գրվում էին որոշեալ բաժանմաններին վրա ըստ իրանց մասնագիտութեան, թէ և աղաւթ էին ներկայ գտնվել և միւս բոլոր սեկցիաների նիստերին: Ժողովի ընդհանուր բաժանմանները մանրամասն արձանագրութիւնները չափով կականջ տալու, և հաւանական է, որ մինչև տարուկ վերջը հազիւ

Գաղափար չէր կարող լինել և այն հանգամանքը, որ ծխական դպրոցների փակվելը թիֆլիսում՝ պէտք է լայն բանար այն ճանապարհը, որ տանում է դէպի Ներքին հիմնադրոցը, և այն բազմաթիւ երեխաները, որոնք մինչև այժմ տեղ էին գտնում մեր բազմաթիւ ծխական ուսումնականներում՝ այս տարի ուրիշ տեղ գտնել էին կարող, բայց եթէ միակ մասնակցի, ճիշտապես դպրոցը, որ այժմ դպրոցի ունի: Սակայն դպրոցի հոգաբարձութիւնը բաւականացաւ միայն երկու պատրաստական բանալի, ուստի այսօր ստիպված է գործել անշուշտ իրան համար և անախորժ մի յանցանք, յետևողաբար երեխաներին... արտասանելով հոգաբարձու «տեղ չը կայ» բառերը:

Երբ ասում են, փող չը կայ դասատուն աւելացնելու կամ նոր ուսուցիչներ հրաւիրելու համար՝ այդ դեռ մասամբ հասկանալի է. բայց երբ դպրոցը, շնորհիւ առաւել կամուսաներին և նուէրներին, կատարեալ հնարաւորութիւն ունի նոր-նոր դասարաններ աւելացնել և նոր-նոր ուսուցիչներ հրաւիրել և այդ չէ անում. երբ շատ հեշտ է որոշել կամենալ շինութիւն վարձել պատրաստականներ բանալու համար, երբ, վերջապէս, ոչինչ դժուարութիւն չէ ներկայացնում դպրոցի զբաղմունքը փոխադրել ուրիշ տեղ, ազատ սենեակներ ունենալու համար, — և վարչութիւնը այդ բոլորից և ոչ մէկը չէ անում՝ կը նշանակի հոգաբարձութիւն կոչված մարմինը վճել և շարունակել սպասողական դիրքը, մինչև որ կը հասնի հրաժարականի օրակէս...

Ճշմարիտ է, Եվփածինը արգելք հանդիսացաւ նոր շինութեան, և օժիներու դասարանի բացման, որդեգիրների վերադարձն և այլ հիմնական ծրարչիւններ, որ յղացաւ նոր, անբախտ աստղի տակ ճեմած հոգաբարձութիւնը. բայց խօսմէ՞ք կարելի տեսլ, թէ Եվփածինը արգելք կը հանդիսանար և մի քանի շուրջը լի լի աղափարների բանալու, քանի որ այդպիսի մի կարգադրութեան

համար դպրոցի վարչութիւնը ոչ կանոնադրութեամբ և ոչ էլ հասարակ լոգիկայով պարտաւոր չէ Եվփածինի դիմել անդամ: Սակայն, ո՞վ գիտէ, զուգէ հոգաբարձութեան աչքը վարկեցել է, և նա դժուարաւոր է նայի իսկ ամենատարաբան կարգադրութիւններ անել, երկիւղ կրելով, որ այդպիսի չեթ-ի աղաղակ կը բարձրանայ: Չենք վիճում, զուգէ այդպէս է: Այն ժամանակ հոգաբարձութեան միւս է մի ուրիշ քայլ անել, իր պատիւը փրկելու համար, որովհետև հասարակութիւնը, և մանաւանդ հոգաբարձութեան ընտրող ժողովրդական ներկայացուցիչները ոչինչ գործ չունեն Եվփածին և հոգաբարձութեան ներքին յարաբերութիւնների հետ, և միայն մի բան են պահանջում իրանց ընտրաւորներից, — գործ, գործ և գործ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՄԱՆԱԿԱՆՈՐ ՄԻՋՈՅ

Ոչ միայն ժողովրդի ազատութիւնը, այլ ամբողջ երկրի պատիւը պահանջում է՝ ուժգին, անուշիւր մի հարուածով վերջ տալ այն չը տեսնված յանդիմանութեան, որով առաջնային խմբերը սարսափ են տարածել ամբողջ Գիւրջան—Երևան—Նախիջևան—Օրդուբաթ գծի վրա: Արեգակի լույսի նման է պարզ է, որ մի օր Գիւրջանի սարերում, միւս օրը Համալիսի մասնաձորներում, երբեք օրը Ղազախի մասերը երևացող հրդեհներից պատահական խմբեր, ձեռաց կաղ մկած առաջնային գնդեր չեն, այլ կամ նոյն մարդիկ, կամ նոյն խմբերն պատակաւոր յանդիմանութեան են հասցնում իրանց վարժարանը, համարեա համարված լինելով, որ ոչինչ չէ կարելի անել այնտեղ՝ ուր մի կողմից խաղաղ ժողովրդի ձեռքին զենք չը կայ, և միւս կողմից՝ տեղական ազգաբնակչութեան մի մասը ապստամբ է տալիս առաջնայիններին...

Գեո. մի քանի օր առաջ՝ Գանձակի նահանգապետը յայտարարեց, որ ինքը պատասխանատու լինան կենդանի թէ առաջնայինի ազգականներին և թէ նրանց ամբողջ զինվորը՝ եթէ վերջինները չաչխառն սանձաւար զօղերին և օգնական չը հանդիմանան ազգայնապաշտպանութեան նրանց: Դա մի ժամանակաւոր միջոց է, ի հարկէ, և շատ արմատական և խելացի բայց այդ միջոցի հետ չը պէտք է մոռանալ և մի քանի ժամանակաւոր միջոց, որը կարող է վերջին հարուածը տալ առաջնայինութեան — զա ժողովրդի ձեռքը զենք տալն է, որովս զի նա ինքն իրան պաշտպանի: Անդին ժողովրդին կողպելը՝ շատ հեշտ բան է, բայց զինված զիւղացիներին մոտենալը նոյն իսկ ֆեարաբնիքի և Նաբինիքի պիտի բարձր է... Գէթ ժամանակաւորապէս պէտք է ժողովրդին միջոց տալ զենք կրելու, քանի որ նրա տունը, այգին, նրա յարաբերութեան ընդ որ հանապարհները ամեն կողմից չը զարկաւորված են ամենանոր զենքերով զինված հրոսակներով:

ԳԱՋԱՆԱԲԱՐՈՅ ԹՈՒՐԲՈՒՄ ԵՒ ՏԱՆԸ
(Նամակ Գաւառից)

Օրէնքը գործում է անողոր խոտով լեռներ, դատաստանական և վարչական իշխանութիւնները եռանդ և ժամանակ չեն խնայում՝ կռիւներ մահմեդական ազգաւոր, վայրենի ամբարի այն դաշնային իշխանութիւնները զենք, որի արիւնոտ արտայայտութիւնները ամեն տարի բազմաթիւ անմեղ զոհեր են տանում. բայց և այնպէս մեր երկրում առկա չէ զսպման տեղա մարդի մէջ նստած այդ դաշնաւոր. դեռ մեծ ճանապարհներն անգամ տեղ-տեղ վայրենի առաջնայինի յարձակմանը, նրանց անսանձ շահատակութիւններին ենթակալ են մնում, ուր միայն խուս անկիւնները, անմարդաբնակ լեռները, ստուերախիտ անտառները: Զանազան ֆեարաբնիքի, Արդար-օղլիների և այլ նրանց նման հրէհների եղևնազօրութիւնները մարդու մէջ ազամայ զայրոյթ և զզուանք են յարուցանում. սրանք

արտապոլոնները պէտք է անպատճառ ուսած լինեն զայրացական առողջապահութիւն. 3) Ի ներկայիս ունենալով հոգեբանականութեան մտերմական յարաբերութիւններ և հեղինակութիւնը ամբարի մէջ՝ անհրաժեշտ է մտցնել և և միւս արիւնեւրում առողջապահական մասին...

Երբ նոյն այս մտքերը յայտնում է մի հայ բժիշկ, մի հայ լրագրի մէջ՝ զուգէ կարելի է անուշադիր թողնել. բայց այս մտքերը պէտք է անպատճառ մի օր և է նշանակութիւն ունենան երբ նրանք արտապոլոններ են մի հեղինակաւոր անձի բերանից՝ միջազգային բժշկական համաժողովի ամբարի վրայից:

Մի ամբողջ նիստ զբաղեց արեւեց ուղու թեւան զէմ մաքառելու կարեւոր խնդիրը: Ռուս բժիշկները մի շարք զեկուցումներ կարդացին: Երկու է, որ իսկապէս Ռուսաստանում իւրաքանչիւր բնակչին ընկնում է աւելի քան կալիւստան սպիրտ, քան թէ Եւրոպայում. այսպէս, միջին թուով Ռուսաստանում անհատը զօրծ է ամսւ 0,27 վեղոր մաքուր սպիրտ, որը զանազան քանակութիւնով մտնում է խմիչների մէջ, այն ինչ Նորվեգիայում 0,29 վեղոր, Շվեդիայում 0,38, իսկ Ֆրանսիայում՝ իւրաքանչիւր բնակիչ խմում է 1,1 վեղոր: Այնու ամենայնիւ ոչ մի երկրում արեւեցողների թիւը այնքան մեծ չէ, ինչպէս Ռուսաստանում, և այս բացատրում է

